

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

6. oktober 2015*

»Præjudiciel forelæggelse — retligt samarbejde i civile sager — kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar — forordning (EF) nr. 2201/2003 — artikel 1, stk. 1, litra b) — materielt anvendelsesområde — aftale om fordeling af arv mellem den efterlevende ægtefælle og de mindreårige børn, der er repræsenteret ved en værge — kvalificering — forbehold om rettens godkendelse af en sådan aftale — foranstaltning vedrørende forældreansvar eller foranstaltning vedrørende arv«

I sag C-404/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Nejvyšší soud (den øverste domstol i Den Tjekkiske Republik), ved afgørelse af 25. juni 2014, indgået til Domstolen den 25. august 2014, i sagen indledt af

Marie Matoušková, bobestyrer,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne A. Ó Caoimh, C. Toader (refererende dommer), E. Jarašiūnas og C.G. Fernlund,

generaladvokat: J. Kokott

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— den tjekkiske regering ved M. Smolek og J. Vlácil, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved M. Wilderspin og M. Thomannová-Körnerová, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 25. juni 2015,

afsagt følgende

* Processprog: tjekkisk.

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 1, litra b), og stk. 3, litra f), i Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT L 338, s. 1).
- 2 Anmodningen er indgivet under en sag anlagt af Marie Matoušková som bobestyrer med henblik på at fastslå retternes kompetence til at godkende en aftale om fordeling af arv, der er indgået på vegne af mindreårige børn af deres værge.

Retsforskrifter

EU-retten

Forordning nr. 2201/2003

- 3 Denne forordnings artikel 1 bestemmer:

»1. Denne forordning finder anvendelse på det civilretlige område, uanset domsmyndighedens art, for spørgsmål vedrørende:

[...]

b) tilkendelse, udøvelse, delegation samt hel eller delvis frakendelse af forældreansvar.

2. De i stk. 1, litra b), omhandlede spørgsmål kan navnlig vedrøre:

[...]

b) værgemål, samværgemål og lignende retsinstitutter

c) udpegelse af en person eller myndighed, der skal tage sig af barnet eller barnets formue, og som skal repræsentere eller bistå barnet, samt fastlæggelse af en sådan person eller myndigheds opgaver

[...]

e) foranstaltninger til beskyttelse af barnet i tilknytning til forvaltning eller bevarelse af barnets formue eller disponering herover.

3. Denne forordning finder ikke anvendelse på spørgsmål vedrørende:

[...]

f) truster og arv

[...]«

4 Følgende fremgår af forordningens artikel 2:

»I denne forordning forstås ved:

[...]

7) »forældreansvar«: alle de rettigheder og pligter vedrørende barnets person eller formue, som er tilkendt en fysisk eller juridisk person ved en retsafgørelse, eller som en sådan person har som følge af loven eller en gyldig aftale[; b]etegnelsen omfatter navnlig forældremyndighed og samværsret

8) »indehaver af forældreansvar«: enhver person, der har forældreansvar over for et barn

[...]«

5 Samme forordnings artikel 8, som har overskriften »Generel kompetence«, bestemmer i stk. 1:

»Kompetencen til at træffe afgørelse om spørgsmål vedrørende forældreansvar over for et barn ligger hos retterne i den medlemsstat, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted på det tidspunkt, hvor sagen anlægges.«

6 Artikel 12 i forordning nr. 2201/2003 har følgende ordlyd:

»1. Den ret i en medlemsstat, der [...] udøver sin kompetence til at træffe afgørelse om en begæring om skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab, har kompetence i ethvert spørgsmål vedrørende forældreansvar, der har tilknytning til den pågældende begæring [...]

[...]

3. Retterne i en medlemsstat har ligeledes kompetence i spørgsmål vedrørende forældreansvar over for et barn i forbindelse med andre retssager end dem, der er omhandlet i stk. 1:

a) hvis barnet har en væsentlig tilknytning til den pågældende medlemsstat, bl.a. i kraft af, at en af indehaverne af forældreansvar har sit sædvanlige opholdssted i medlemsstaten, eller at barnet er statsborger i medlemsstaten, og

b) hvis denne kompetence på det tidspunkt, hvor sagen anlægges, udtrykkeligt eller på anden utvetydig måde er accepteret af alle parter i sagen, og denne kompetence er til barnets bedste.«

Forordning (EU) nr. 650/2012

7 Niende betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 650/2012 af 4. juli 2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv og om accept og fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis (EUT L 201, s. 107) har følgende ordlyd:

»Denne forordnings anvendelsesområde bør omfatte alle civilretlige aspekter vedrørende arv, dvs. enhver form for overgang af goder, rettigheder og forpligtelser ved dødsfald, hvad enten det drejer sig om en viljesbestemt overførsel ved dødsdisposition eller om overgang ved arv efter loven.«

8 Følgende fremgår af forordningens artikel 1, stk. 2, litra a) og b):

»Denne forordning finder ikke anvendelse på:

- a) fysiske personers retlige status samt familieforhold og forhold, der ifølge den lov, der finder anvendelse på sådanne forhold, anses for at have tilsvarende virkninger
- b) fysiske personers rets- og handleevne, jf. dog artikel 23, stk. 2, litra c), og artikel 26

[...]«

9 Forordningens artikel 23, bestemmer:

»1. Den lov, der udpeges i medfør af [samme forordnings] artikel 21 eller artikel 22, finder anvendelse på hele arven.

2. Denne lov finder navnlig anvendelse på spørgsmål som:

[...]

- c) retten til at arve

[...]«

10 Forordningens artikel 26, der har overskriften »Den materielle gyldighed af dødsdispositioner«, bestemmer:

»1. I artikel 24 og 25 anses følgende for at vedrøre materiel gyldighed:

- a) hvorvidt den person, der foretager dødsdispositionen, har habilitet til at foretage en sådan disposition

[...]«

11 Da denne forordning i overensstemmelse med dens artikel 84 anvendes fra den 17. august 2015, finder den ikke anvendelse *ratione temporis* på hovedsagen.

Tjekkisk ret

12 § 179 i den civile retsplejelov i den affattelse, som var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, har følgende ordlyd:

»Hvis gyldigheden af en retlig handling foretaget på vegne af en mindreårig kræver rettens godkendelse, gives denne, såfremt dette er i den mindreåriges interesse.«

13 I henhold til § 28 i den borgerlige lovbog, som var gældende frem til den 31. december 2013, foretager værger i barnets navn de dispositioner, der er nødvendige for at forvalte formuen. For så vidt angår retlige dispositioner i forbindelse med disponering over denne formue, som ikke blot er sædvanlige dispositioner, skal værger imidlertid indhente godkendelse fra den kompetente ret.

14 Det følger af § 36, stk. 1, i familieloven (lov nr. 94/1963), som var gældende indtil den 31. december 2013, at »forældrene repræsenterer barnet i retlige dispositioner, som barnet ikke er fuldt ud i stand til at foretage«.

- 15 I henhold til denne lovs § 37, stk. 1, kan ingen forælder repræsentere sit barn, hvis de retlige dispositioner vedrører sager, hvor der kan opstå en interessekonflikt mellem forældrene og barnet, eller hvor der kan opstå en interessekonflikt mellem børn af samme forældre.

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

- 16 Ved afgørelse af 27. april 2010 indledte Městský soud v Brně (byretten i Brno) en sag angående arven efter Galina Martinus, som afgik ved døden i Nederlandene den 8. maj 2009. Notar Marie Matoušková har i sin egenskab af bobestyrer fået i opdrag at varetage arvesagen. Hun har fastslået, at afdøde var en tjekkisk statsborger med bopæl i Brno (Den Tjekkiske Republik) på tidspunktet for dødfaldet. Afdødes ægtefælle og deres to mindreårige børn (herefter »arvingerne«) havde bopæl i Nederlandene.
- 17 Henset til potentielle interessekonflikter mellem arvingerne udpegede Městský soud v Brně (byretten i Brno) i overensstemmelse med de tjekkiske bestemmelser en værge ad hoc, der skulle repræsentere de mindreårige børn. Parterne oplyste, at der ikke var blevet indledt nogen arvesag i Nederlandene.
- 18 Den 14. juli 2011 indgik arvingerne en aftale om fordeling af arv. Ved afgørelse af 10. august 2011 opgjorde Městský soud v Brně (byretten i Brno) den sædvanlige handelsværdi af afdødes formue, gældsposter og boets nettoværdi.
- 19 Den 2. august 2012 fremlagde den efterlevende ægtefælle i forbindelse med arvesagen oplysninger om nye faktiske omstændigheder, hvorefter afdøde i virkeligheden havde haft bopæl i Nederlandene på tidspunktet for dødsfaldet, og alene havde opretholdt en registrering af sin bopæl i Den Tjekkiske Republik, hvilket ikke svarede til realiteten. Hun oplyste endvidere, at der allerede havde fundet en behandling af arvesagen sted i Nederlandene, og fremlagde et arvebevis herom, der var dateret 14. marts 2011.
- 20 Aftalen om fordeling af arv blev forelagt af Marie Matoušková for værgemålsretten, idet to af aftalens parter var mindreårige børn.
- 21 Værgemålsretten sendte uden at tage stilling til realiteten sagen tilbage til Marie Matoušková med den begrundelse, at de mindreårige børn længe havde haft bopæl uden for Den Tjekkiske Republik, idet retten bemærkede, at den hverken kunne erklære sig inkompetent eller henvise sagen til Nejvyšší soud (den øverste domstol) med henblik på at fastslå den stedligt kompetente ret.
- 22 Under disse omstændigheder har Marie Matoušková henvendt sig direkte til Nejvyšší soud (den øverste domstol) den 10. juli 2013 med påstand om, at denne ret udpeger den stedligt kompetente ret med henblik på godkendelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale om fordeling af arv.
- 23 Nejvyšší soud ret er af den opfattelse, at Domstolens fortolkning af forordning nr. 2201/2003 er nødvendig, for så vidt som den omhandlede godkendelse er en foranstaltning til beskyttelse af mindreåriges rettigheder og kan henhøre under anvendelsesområdet for denne forordning. En sådan foranstaltning vedtaget i forbindelse med en arvesag kan imidlertid ligeledes kvalificeres som en foranstaltning vedrørende arv og således være udelukket fra den pågældende forordnings anvendelsesområde i henhold til artikel 1, stk. 3, litra f), heri.
- 24 Nejvyšší soud (den øverste domstol) har på den baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Såfremt [en aftale om arv], der indgås på vegne af en mindreårig af hans eller hendes værge, for at være gyldig kræver rettens godkendelse, er rettens godkendelse da en foranstaltning som omhandlet i artikel 1, stk. 1, litra b), eller en foranstaltning som omhandlet i artikel 1, stk. 3, litra f), i [forordning nr. 2201/2003]?«

Om det præjudicielle spørgsmål

- 25 Det fremgår af sagens akter for Domstolen, at den aftale, der er indgået mellem arvingerne, ikke er en aftale om en fremtidig arv, men er en aftale om fordeling inden for rammerne af en allerede verserende arvesag.
- 26 Det skal således bemærkes, at den forelæggende ret med sit spørgsmål nærmere bestemt ønsker oplyst, om forordning nr. 2201/2003 skal fortolkes således, at godkendelsen af en aftale om fordeling af arv, indgået af en værge på vegne af mindreårige børn, udgør en foranstaltning vedrørende udøvelse af forældreansvar som omhandlet i forordningens artikel 1, stk. 1, litra b), som således henhører under denne forordnings anvendelsesområde, eller om en sådan procedure udgør en foranstaltning vedrørende arv som omhandlet i forordningens artikel 1, stk. 3, litra f), som er udelukket fra forordningens anvendelsesområde.
- 27 Det fremgår af sagens akter for Domstolen, at Marie Matoušková i hovedsagen som bobestyrer har iværksat proceduren til godkendelse af aftalen om fordeling af arv ved værgemålsretten på grund af, at denne aftale er indgået af værgen på vegne af de mindreårige børn, der har begrænset retsevne, og som i henhold til bestemmelserne i tjekkisk ret alene kan foretage retlige dispositioner, der er af aldersvarende karakter i forhold til deres modenhed og vilje. De øvrige retlige dispositioner skal foretages på de mindreåriges vegne af deres værge.
- 28 Godkendelsen af aftalen om fordeling af arv er således en foranstaltning truffet under hensyn til den mindreåriges rets- og handleevne, som tilsigter at beskytte barnets tarv, og som kræves efter tjekkisk ret for retlige dispositioner vedrørende forvaltning af formue, som ikke blot er sædvanlige dispositioner.
- 29 En sådan foranstaltning knytter sig direkte til den fysiske persons rets- og handleevne (jf. analogt dom Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, præmis 26) og er efter sin karakter et led i en foranstaltning, hvis formål er at imødekomme behovet for at beskytte og hjælpe mindreårige børn.
- 30 Som generaladvokaten har anført i punkt 41 i forslaget til afgørelse, skal rets- og handleevnen og spørgsmål om repræsentation, der hænger sammen hermed, bedømmes efter selvstændige kriterier og skal ikke betragtes som forudgående spørgsmål, der afhænger af de retlige dispositioner, som disse spørgsmål er knyttet til. Det skal således bemærkes, at udpegelsen af en værge for mindreårige børn og kontrollen med denne værges udøvelse af sine aktiviteter er så nært forbundne, at det ikke er hensigtsmæssigt at anvende forskellige kompetenceregler, som varierer i forhold til den omhandlede retlige dispositions område.
- 31 Den omstændighed, at den i hovedsagen omhandlede godkendelse ønskes opnået i forbindelse med en arvesag, kan følgelig ikke betragtes som afgørende for, om foranstaltningen henhører under arveretten. Nødvendigheden af at opnå en godkendelse fra værgemålsretten er en direkte konsekvens af de mindreårige børns alder og rets- og handleevne og udgør en foranstaltning til beskyttelse af barnet i tilknytning til forvaltning eller bevarelse af barnets formue eller disponering herover i forbindelse med udøvelsen af forældreansvaret som omhandlet i artikel 1, stk. 1, litra b), og stk. 2, litra e), i forordning nr. 2201/2003.
- 32 En sådan fortolkning understøttes af Paul Lagardes forklarende rapport om Haagerkonventionen af 1996 om kompetence, lovvalg, anerkendelse, fuldbyrdelse og samarbejde vedrørende forældreansvar og foranstaltninger til beskyttelse af børn, hvis materielle anvendelsesområde for så vidt angår forældreansvar svarer til det materielle anvendelsesområde for forordning nr. 2201/2003. Idet der redegøres for, at arvesager i princippet skal udelukkes fra denne konvention, understreges det i rapporten, at spørgsmålet om, hvem der har forældreansvaret, kan afgøres på grundlag af konventionen, hvis den lovgivning, der regulerer arveretten, kræver, at det arveberettigede barns værge handler, idet et sådant tilfælde henhører under området for forældreansvar.

- 33 Denne fortolkning støttes ligeledes af forordning nr. 650/2012, der ikke finder anvendelse ratione temporis på hovedsagen, som ifølge niende betragtning hertil er vedtaget med henblik på at dække alle civilretlige aspekter vedrørende arv ved dødsfald, og hvis artikel 1, stk. 2, litra b), udelukker fysiske personers rets- og handleevne fra sit anvendelsesområde. Denne forordning regulerer således alene de forhold, der særligt vedrører arvingens ret til at arve i henhold til forordningens artikel 23, stk. 2, litra c), samt spørgsmålet om den person, der foretager dødsdispositionen, har habilitet til at foretage en sådan disposition i overensstemmelse med forordningens artikel 26, stk. 1, litra c).
- 34 Denne fortolkning af anvendelsesområdet for forordning nr. 2201/2003 og 650/2012 er endvidere i overensstemmelse med Domstolens praksis, som tilsigter at det undgås, at de retsregler, der er fastsat heri, overlapper hinanden, og at undgå juridiske tomrum (jf. analogt dom Nickel & Goeldner Spedition, C-157/13, EU:C:2014:2145, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis).
- 35 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at Nejvyšší soud (den øverste domstol) ligeledes ønsker oplyst, om barnets tarv vil blive bragt i fare ved en opdeling af beslutningsprocessen i arvesager mellem to forskellige medlemsstater, nemlig på den ene side den medlemsstat, hvori arvesagen er indledt, og på den anden side den medlemsstat, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted, som fastsat i artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 2201/2003.
- 36 I denne henseende bemærkes, at det følger af artikel 12, stk. 3, i forordning nr. 2201/2003, at retterne i en medlemsstat ligeledes har kompetence i spørgsmål vedrørende forældreansvar i forbindelse med andre retssager end dem, der er omhandlet i bestemmelsens stk. 1, hvis barnet for det første har en væsentlig tilknytning til den pågældende medlemsstat, bl.a. i kraft af, at en af indehaverne af forældreansvaret har sit sædvanlige opholdssted i medlemsstaten, eller at barnet er statsborger i denne stat, og hvis denne kompetence på det tidspunkt, hvor sagen anlægges, for det andet udtrykkeligt eller på anden utvetydig måde er accepteret af alle parter i sagen, og denne kompetence er til barnets bedste.
- 37 I hovedsagen kan artikel 12, stk. 3, i forordning nr. 2201/2003, som Europa-Kommissionen har anført, danne grundlag for kompetencen for den ret, hvorved arvesagen er indbragt, til at godkende aftalen om fordeling af arv, skønt denne ret ikke er retten på det sted, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted, for så vidt som ovennævnte betingelser er opfyldt.
- 38 Henset til ovennævnte bemærkninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at forordning nr. 2201/2003 skal fortolkes således, at godkendelsen af en aftale om fordeling af arv, indgået af en værge på vegne af mindreårige børn, udgør en foranstaltning vedrørende udøvelse af forældreansvar som omhandlet i forordningens artikel 1, stk. 1, litra b), som således henhører under denne forordnings anvendelsesområde, og ikke en foranstaltning vedrørende arv som omhandlet i forordningens artikel 1, stk. 3, litra f), som er udelukket fra forordningens anvendelsesområde.

Sagens omkostninger

- 39 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 skal fortolkes således, at godkendelsen af en aftale om fordeling af arv, indgået af en værge på vegne af mindreårige børn, udgør en foranstaltning

vedrørende udøvelse af forældreansvar som omhandlet i forordningens artikel 1, stk. 1, litra b), som således henhører under denne forordnings anvendelsesområde, og ikke en foranstaltning vedrørende arv som omhandlet i forordningens artikel 1, stk. 3, litra f), som er udelukket fra forordningens anvendelsesområde.

Underskrifter